

Bijlage 4, verslag veldbezoek Alterra

Gemeente Alphen aan den Rijn
Afd. Groen en Recreatie
t.a.v. dhr. Niek van 't Wout
Postbus 13
2400 Alphen aan den Rijn

VAN

Jitze Kopinga

DOORKIESNUMMER

(0317) 47 78 47

E-MAIL

jitze.kopinga@wur.nl

DATUM

24 april 2006

BIJLAGE(N)

ONDERWERP

Diverse aantastingen bij bomen

Naar aanleiding van uw verzoek om mijn visie te geven op de achtergronden van een aantal verschijnselen dat sinds enige jaren in opvallende mate in het bomenbestand in uw gemeente is waargenomen, heb ik mij op woensdag 19 april ter plekke op de hoogte gesteld van de situatie. Ik wil hierover het volgende opmerken.

De verschijnselen betreffen onder meer:

1. Onnatuurlijke bastkleur c.q. bastverkleuring (o.a. bij gewone es, zilveresdoorn en plataan)
2. Onregelmatig loslaten van de bast (bij o.a. kers, linde en Metasequoia)
3. Bloedingziekte bij andere bomen dan (alleen de) paardenkastanje (bij o.a. kers)
4. Verdrogingverschijnselen van de kroon in de zomer (o.a. bij linde)
5. Ontbladering van sommige ligusterhagen
6. Ontstaan van gezwellen op de bast (bij o.a. gewone es, zilveresdoorn en Gleditsia)

1. Onnatuurlijke bastkleur

Er kan onderscheid worden gemaakt tussen:

1. Een enigszins poederachtige laag met een enigszins opvallende rode kleur, waarmee een substantieel gedeelte van de takvrije stam is bedekt (o.a. bij linde en es) en
2. Een onnatuurlijk bastkleur a.g.v. het ontbreken van een natuurlijke begroeiing van korstmossen en algen op de stam en takken.

Fenomeen 1. 1. kan worden toegeschreven aan de groei van een bepaald soort of type algen die zich in de afgelopen jaren gaandeweg in Nederland lijkt te verspreiden.

Ze komen over geheel Nederland reeds algemeen voor en zijn, naar tot dusver wordt aangenomen, niet schadelijk voor de boom (d.w.z. niet

schadelijker of onschadelijker dan de overige algensoorten en kortmossen). Het verschijnen van “nieuwe” algensoorten kan als regel worden toegeschreven aan ofwel epidemiologische factoren (vergelijk de komst van de Paardekastanjemineermot en de huidige verspreiding van de Processierups) ofwel gunstige veranderingen van de leefomgeving (voor veel korstmossen vaak een verminderd niveau van luchtverontreiniging). Het fenomeen lijkt geen punt van zorg m.b.t. het voortbestaan van de bomen.

Bij fenomeen 1.2. viel op dat de bomen met een gladde stam vaak stonden in vakken met een dicht heesterbeplanting als ondergroei én dat de stammen van de bomen, in verhouding tot de bomen met een begroeide bast, in opvallende mate waren bezet met huisjesslakken. Dit laatste zou op zich al de verschillen kunnen verklaren alhoewel de (biologische) voorwaarden daarvan nog niet duidelijk zijn (rol van de onderbeplanting als broedplaats of bescherming tegen predatoren?) Dit fenomeen lijkt me vooralsnog geen punt van zorg maar eerder een interessant object voor een ecologische studie.

2. Onregelmatig loslaten van de bast

Hier kon onderscheid worden gemaakt tussen :

1. Plekgewijs scheuren van de bast en/of loslaten van de schors (o.a. linde, kers) of
2. Verlies van schorsrafels rondom de stam tot enige meters hoogte (o.a. Metasequoia en meidoorn)

Fenomeen 2.1. kan bij linde worden toegeschreven aan de aanwezigheid van zgn. groeirichels in de stam waaronder het hout sneller groeit dan op andere plaatsen van de stam en het normale proces van bastdilatatie langs deze stroken eerder dan wel in heviger mate plaatsvindt.

Groeirichels ontstaan bij veel bomen als regel boven de wortelaanzetten, maar kunnen ook het gevolg zijn van een (tijdelijke) verzwakking van de stam, zoals een vorstscheur, of een reactie van de boom op een ongelijk verdeelde mechanische belasting van de stam. Het fenomeen lijkt me bij overigens gezonde bomen geen punt van zorg. Bij oudere bomen is het een aspect dat onderdeel uitmaakt van de reguliere zgn. VTA-inspectie.

Fenomeen 2.2. doet mij sterk denken aan gebruik van de bomen als “krabpaal” door katten. Voor de wijze waarop de bast in rafels loshangt zie ik anders geen verklaring. Wellicht zou een systematische vergelijking van bomen in situaties met een dichte heesterbeplanting als ondergroei, of bomen in situaties waar in de omgeving weinig huiskatten voorkomen dit vermoeden kunnen onderbouwen (of niet).

De afschilferende bast bij meidoorn wijkt mijns inziens niet noemenswaardig af van wat normaal men bij deze cultivar (‘Stricta’) het geval is. Beide zaken lijken me geen punt van zorg m.b.t. het voortbestaan van de bomen. Overigens is deze beplanting in lichte mate aangetast door de Perenprachtkever en het is aan te bevelen om de ontwikkeling daarvan in de gaten te houden, want dit is wél een zorgpunt.

3. Bloedingsziekte bij diverse boomsoorten.

Dit betrof vooral de sierkersen op de Dillenburgstraat en de Ketellapper. De laatste beplanting had daarnaast ook nog schade van bastzscheuren. In beide gevallen gaat het om een aantasting door de Gomziekte van kers. Deze komt bij oudere sierkersen algemeen voor, met name als ze op onderstam zijn veredeld. Beide aspecten worden beschouwd als een factor die ertoe bijdraagt dat de levensduur van veel sierkersvariëteiten vaak beperkt is. De bastzscheuren in de bomen op de ketellapper houden tevens verband met wondcallusweefsel dat door de boom is gevormd langs de reeds afgestorven banen bastweefsel. De bomen zullen al dan niet geleidelijk verder aftakelen en er zijn geen afdoende mogelijkheden om dit te stoppen dan wel te vertragen.

4. Verdrogingsverschijnselen.

Dit is door u aangegeven als voorkomend in een lindebepanting in een park in een van de nieuwere woonwijken. Gezien de huidige omvang van de bomen, afgemeten tegen de ouderdom, sluit ik niet uit dat de bomen nog steeds te veel te maken hebben met het zgn. bloempoteffect, waardoor ze in droogteperiodes een plotselinge droogtestressreactie te zien kunnen geven. Wellicht dat enkel door het verbeteren van de groeiplaats inclusief wellicht de leverantie van voedingselementen de zaak structureel kan worden verbeterd, maar dat zou t.z.t. kunnen worden onderzocht aan de hand van een bodem- en bladonderzoek.

5. Ontbladering ligusterhagen

Dit heeft het karakter van een incidentele gebeurtenis waarvan de beplantingen nu reeds herstellend zijn, gezien de mate waarin de knoppen op de kale twijgen nu uitlopen. Vermoedelijk is er sprake geweest van een vrij laat in het seizoen uitgevoerde rigoureuze snoei waardoor de planten onvoldoende in staat waren om nog vóór de winter opnieuw uit te lopen. Vooropgesteld dat de beplanting zich naar verwachting herstelt is dit geen zorgpunt voor de toekomst. Wellicht kan het geen kwaad om het snoei-beheer c.q. het snoeitijdstip voor de wat meer "tere" ligustercultivars enigszins bij te stellen.

6. Bastknobbels

Over oorzaak en gevolg van de aanwezigheid (soms zeer uitbundig) van de bastknobbels op de bomen kan op basis van de huidige stand van kennis (c.q. de literatuur) momenteel hoogstens een speculatief antwoord worden gegeven. In sommige gevallen hebben de wratten veel weg van door insecten veroorzaakte gallen c.q. tumortjes op uitsluitend het bastweefsel (om welke veroorzaker(s) het kan gaan is echter niet bekend). In andere gevallen blijken de knobbel te corresponderen met onderliggende slapende knoppen (de oorzaak waarom ze dan de bast opeens gaan opdrukken is echter niet bekend).

Het ruimtelijke verspreidingsbeeld, én de positie (windrichting) op de stammen van de bomen lijken vooralsnog weinig consistent en ook over de verdere groei c.q. ontwikkeling ervan is vooralsnog weinig aan te geven. Voorlopig kan ik slechts opmerken dat het zorgvuldig monitoren van dit type beplantingen inclusief de geografische verspreiding ervan wellicht bij kan dragen tot meer inzicht in dit fenomeen, de ontwikkeling ervan en de eventuele relatie tot andere omgevingsfactoren, in de nabije toekomst én (uiteraard) de betekenis van dit fenomeen op het voortbestaan van de bomen.

Ik hoop u met het bovenstaande voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Ir. Jitze Kopinga
(onderzoeker speciale teeltkundige vraagstukken bomen/bossen).